לחנייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב °כאשר צוך ה' אלהיך *ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד} ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו {ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא}(א) מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדחמיסר בניסן חמשה בשבת, ריש ירחא דאייר שבתא, וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן? אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה תא שמע דלא עברוה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר שחטו פסחיהם, בחמשה עשר יצאו {ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא אימא} מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה, השלים ניסן ואירע אייר להיות בשבת, חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן? הא מני ר' יוסי היא, אמר רב פפא ת"ש °ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב °ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב °ששת ימים תלקטוהו, ומדחמיסר באייר שבתא, ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן? אמרי לך רבנן - אייר דההיא שתא עבורי עברוה א"ל רב (ב) חביבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש °ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות: ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון (ג) שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת, דאשתקד [בד'] בשבת {דתניא אחרים אומרים *אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה (ד) אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה'} הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן? לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

דברים ה · שמות טז · שם · שם · שם מ

לחנייתן. שהרי בר"ח חט והכי קאמר שני לחנייתן הוא השני בחדש הוא שני בשבת: **למסען.** אף למסען שביום שבאו למדבר סיני נסעו מרפידים: **וקא מיפלגי.** רב אחא ורבא במצות שבת שנאמר להם במרה אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא דכתיב בדברות האחרונות "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך" מ"מ קודם הדברות נצטוו בה: **ואר"י במרה.** דכתיב "שם שם לו חק ומשפט" (שמות טו): **אתחומין לא איפקוד.** הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת שלא הוזהרו (ה) לילך יותר מאלפים אמה: **לערב.** לערב משמע לערב הבא: **ריש ירחא דאייר שבתא.** שהרי ניסן מלא הוא לעולם (ו) א) וריש ירחא דסיון בחד בשבתא: **השלים ניסן.** נתמלא בשלשים יום לשון שלם *חיסר אייר שהרי אייר חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא: **ואותו היום שבת היה שנא' ובקר וראיתם וגו'.** שנתרעמו בו ביום על המן כדכתיב "וילונו על משה וגו' להמית את כל הקהל הזה ברעב" והבטיחם להוריד להם מן למחר וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לירידתו שבת לא יהיה בו: **ריש ירחא דסיון חד בשבת.** כשתשלים לאייר עד ט"ז ויום ט"ו ר"ח סיון: **עשר עטרות.** ראשון לעשרה דברים: **ראשון לבריאת עולם.** שאחד בשבת היה: **ראשון לנשיאים.** להקרבת נשיאים לחנוכת הבית: **ראשון לכהונה.** אותו היום שמיני למילואים ועבודה באהרן ובניו ועד עכשיו היה בבכורות: **ראשון לעבודה.** לסדר עבודת ציבור תמידין ושאר קרבנות של תרומת הלשכה: **לירידת אש.** ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' (ויקרא ט): **לאכילת קדשים.** במחילה ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום: **לשכון.** בישראל שכינה שרתה שם כדכתיב "ושכנתי בתוכם" מכלל דעד השתא לא (ז)(שרתה): **לברך.** ברכת כהנים כדכתיב "וישא אהרן את ידיו וגו'": **לאיסור הבמות.** מעכשיו נאסרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד כדכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו": **דהאי שתא.** שנה השנית ליציאתם הוקם המשכן: **ד' ימים.** כשאתה קובע כל החדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר הוו ארבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה אחרת שמנין חדשי לבנה כסדרן שנ"ד ימים טלן שבועין חוץ מארבעה ימים: **ואם היתה שנה מעוברת ה'.** דקסבר שני האדרים עבדינן חסרים ופסח דחוי יום אחד לקמן: **ז' חסרים עבוד.** ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח הלכך דאישתקד בה' בשבתא וליתא לאחרים דאמרי "אין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר":

כאשר צוך במרה. ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם אל יצא איש ממקומו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:) דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתיב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים שתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותו שבת ירד להם המן וכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא: **ואמר** רב יהודה כאשר צוך במרה. האי קרא במשנה תורה כתיב וליכא למימר (ח) כאשר צוך במתן תורה שהרי משה לא היה מספר אלא על הסדר ובכולהו לא כתיב כאשר צוך: **אתחומין** לא איפקוד. אין נ"ל דאתיא כר' עקיבא דאמר *תחומין דאורייתא דהא משמע לכ"ע דבסיני לכל הפחות איפקוד אתחומין דלאו דוקא נקט תחומין אלא כלומר הוצאה שהיו מוליכין עמהן כל אשר להן ומר סבר אהוצאה לא איפקוד ומר סבר איפקוד ואע"ג דבפרשת מן כתיב אל יצא איש ממקומו ודרשינן מיניה הוצאה בספ"ק דעירובין (דף יז:) איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר אחר שנעשה המשכן [כמו] שאמר הקב"ה להניח צנצנת לפני העדות ומשום דשייכי למילי דמן כתבינהו התם ולמאן דאמר איפקוד אע"פ שבמרה נאמר כתביה התם כדפרישית: **ואותו** יום חמישי בשבת היה כו'. ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה פ' כא) כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: **וכתיב** ששת ימים תלקטוהו. תימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה: **עשר** עטרות נטל אותו היום. הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן משום דאמרינן במדרש (ויקרא רבה פ' שמיני) שכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו אי נמי משום דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות: **ראשון** לאכילת קדשים. ובת"כ במקום אכילת קדשים קתני שחיטתן בצפון: ב)**לרבנן** ח' חסירין עבוד. אומר ר' יצחק דלא הוי צ"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין ואייר דההיא שתא עבורי עברוה כדאמר לעיל אלא משום דלר"י איצטריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא לעיל דאותו יום ה' בשבת היה נקט נמי לרבנן שמנה:

עבד להו פרישה שלא יגשו אל אשה שלא תפלוט שכבת זרע בשעת [מתן תורה] ותטמא והא פרישנן דר' אלעזר בן עזריא הכין סברי ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן ג' עונות שלימות מעת לעת סלקא לפום הכין ושמעו דברות בצפרא דשבתא דהוא ו' בחודש ר' יוסי דסבר בחד בשבא הוה קבועי אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא. בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' בתלתא הגבלה בארבע פרישה וסלקא לר' ישמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא ומקשי' אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבוד פרישה קרא דכתי' לך אל העם וקדשתם היום ומחר דאלמא היום חמשה ולמחר מעלי דשבתא שמעו דברות. ופריק' אמר לך ר' יוסי בארבעה הוא דאמר ליה רחמנא וקדשתם היום ומחר ודרש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה אלא הכי קאמר ב' ימים דדמי להדדי כי ביום השלישי ירד ה' וצריך למהוי היום כמחר תרוייהו לילותיה' עמהם וה"ק יום ומחר שלו ואינן מתחלת חמישי ומנ"ל דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה ע"י דהא לא שראי שכינה עד שבתא ולרבנן היום ומחר חמשה ומעלי ולא צריכי לילו עמו אבל קרא דאמר להו משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח ולא קשי לא למר ולא למר. ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת אלמא ריש ירחא בחד בשבא ופרקי' הא מני ר' יוסי היא: ואיבעיא לן האי שלישי דאמר ר' יוסי הוא שלישי לשבת ולחודש ולמאי אצטריך ליה והי יומא ניהו ופירש כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי בשלישי תנו' וישב משה והוא יום הגבלה לר' יוסי ב"ר יהודה ולרבי הוא יום שהודיען עונשן ומתן שכרן שמשבבין לבו של אדם דאמר שהודיען עונשה פי' ששוברין לבו של אדם ונפיק מן כי שבבים יהיה עגלי שומרון. ומן ל' ארמי נמי ידוע הוא. שקשין כנידין דקא' דל רגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרזוקלאלי והוא בטיית הגטלי ואיתא ביום הכפורים לענין מן כורע גד. ת"ש ששי. ששי בחודש ששי בשבת הא נמי רבי יוסי והאי ששי למאי (דקאמר ביה) [קארי ליה] הכי רבה אמר ששי לחנייתן דאלמא בשבת במסען היו ולא היו מצווין על התחומין באותה שעה. רב אחא בר יעקב אמר אף ביום חנייתן היה מסען והוא חד בשב' ומצווין היו על התחומין. ת"ש ניסן שיצא בו ישראל ממצרים ביום חמישי הוה דמשכחת אייר בו' וסיון בחד בשבא. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה וסיון בתרין בשבא. ת"ש דלא עברוה דתניא יום ט"ו בניסן יום חמישי השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת חיסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת הא מני ר' יוסי היא. אמר רב פפא ת"ש בחמשה עשר יום לחודש השני אותו היום ע"ש היה ומדט"ו באייר בשבתא ריש ירחא דסיון בחד בשבא ופרקי' דעיבורי עברוה לאייר וריש ירח סיון תרין בשבתא א"ל רב חבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן ותניא אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית אלמא חד בשבא היה ומדר"ח ניסן שנה שנית חד בשבת ר"ח ניסן דראשונה ארבע בשבת דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דר"ח ניסן ר"ח סיון שבת. וקשיא בין לרבנן דאמרי תרין בשבא ובין לר' יוסי דאמר חד בשבא ופ[ר]קינן לרבנן ח' חסרין עבוד לר' יוסי ז' חסירין עביד דכי אמרו אחרים אין בין עצרת לעצרת ד' ימים בזמן שחדשי השנה אחד

סנהדרין נו:

יש שכתבו שזהו דיבור חדש וגרסי' אייר שהוא חסר כסדרן רש"ל

ערכין ט: סוכה נד: ר"ה כ: [תוספתא ערכין פ"א]

◆◆◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אימא מבערב: (ב) שם א"ל רב אסי מחוזנאה: (ג) שם ראשון לשכון בישראל ראשון לברכת כהנים ראשון לאיסור הבמו': (ד) שם ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים: (ה) רש"י ד"ה אתחומין וכו' שלא הוזהרו שלא לילך: (ו) ד"ה ריש ירחא וכו' לעולם בחד בשבתא כס"ד ואח"כ מ"ה וריש ירחא דסיון בחד בשבתא שהרי אייר חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא כס"ד ואח"כ מ"ה השלים וכו' ואח"כ ד"ה חיסר אייר שהוא חסר כסדרן כס"ד והשאר נמחק: (ז) ד"ה לשכון וכו' לא שכן כס"ד: (ח) תוס' ד"ה ואמר ר' יהודה וכו' וליכא למימר. נ"ב וברש"י מס' סנהדרין דף נו משמע הכיון אחר ע"ז ע"ש:

א) יש שכתבו דכך וריש ירחא הוא דבור חדש וכצ"ל וריש ירחא דסיון חד בשבתא שהרי אייר חסר [תוי"ט]: ב) דבור זה שייך לקמן דף פ"ח

כפה